

Dienst met Pasen op 9 april 2023, Kloosterkerk, Jan Tom Schneider.

Gebed voor de Paasmorgen

Op deze morgen vol met kleur
Met alle tekenen van groei en licht en warmte om ons heen
Komen wij naar dit huis.
Want hoe ons leven ook verloopt
Het is goed om ruimte te maken
Voor wie we zijn vanbinnen.
Te kijken naar de kanten in ons,
de donkere, de lichte.
Te luisteren naar de stemmen die in ons spreken,
De sombere stem, de bange,
De verdrietige, de opgewekte;
Ons soms tot last in de nacht, overdag.
Maar zij maken ons ook tot wie we zijn:
vlees en bloed,
mensen met gevoelens en gedachten,
mensen met momenten van zeker weten en momenten van niet-meer-weten.
Heer, wij vragen dat gij ons pad blijft verlichten
Met de tekenen van u die wij
denken te herkennen in de ander, in de wereld om ons heen.
Dat gij ons opent voor leven sterker dan de dood,
Voor uw woord op deze paasmorgen.
Dat vragen wij u om Jezus' wil,
...

Preek over Exodus 14, 9-14 en het Ev. naar Johannes 20, 1-18.

Soms, gemeente, hoor je een verhaal dat je maar niet kunt geloven. Zoals dat van Anita, pleegzus van de Oekraïense soldaat Oleksej, toen ze vertelde dat ze dacht hem kwijt te zijn geraakt tijdens de maandenlange strijd om Bachmoet, in het oosten van haar land. Wel drie keer per dag belden ze als familie de ziekenhuizen af, waar doden en gewonden uit de strijd worden binnengebracht.

Dan wordt een wijk van de stad heroverd op de vijand en bij een verkenning te voet horen Oekraïense soldaten geroep uit een kelderraam: 'ik ben Oekraïens!' Op hun hoede gaan ze de keldertrap af, een granaat in de aanslag, het kan een

val zijn. Kane, een Nieuw-Zeelander die meestrijdt aan de kant van Oekraïne, gaat voorop. Dan, als de deur naar de kelder wordt opengebroken, hoort Kane een ijle stem, er wordt naar hem geroepen: New Zealand, New Zealand, hoort hij. En in het halfdonker ligt daar Oleksej, zijn vriend van het front.

Op Instagram kunnen we deze operatie bekijken en zien hoe de twee buddy's elkaar in de armen vallen, de bevrijder tot de tanden bewapend en Oleksej zijn medestrijder, nog maar de helft van wat hij had gewogen, levend begraven en achtergelaten door de vijand. 42 dagen en nachten zat hij opgesloten, met twee door granaatscherven gewonde kameraden. Zij overleefden niet, Oleksej lag tussen hun lichamen in, hij sloeg het water uit een radiator, dronk de druppels en zag uiteindelijk zijn broeder in de strijd de kelderdeur inslaan.

Als Anita het filmpje onder ogen krijgt van de redding en de omhelzing door de twee mannen, na lange tijd weer compleet, herkent ze haar pleegbroer niet, maar ze herkent zijn stem. 'Het is de stem van iemand die ik liefheb,' vertelt ze aan de pers. 'Het is voor ons een nieuwe dag, het is voor hem het begin van een nieuw leven.'

Soms, gemeente, hoor je een verhaal dat je maar niet kunt geloven, zoals het bijbel gedeelte dat wat we zojuist lasen, geschreven zo rond het jaar 90, van de hand van een schrijver die we Johannes noemen, die een prille gemeenschap van gelovigen vertegenwoordigt en toespreekt in, zo denken we, Efese. Zijn verhaal begint wanneer nog niets beweegt.

Vroeg op de eerste dag van de week, toen het donker was, kwam Maria van Magdala bij het graf.

Na alles wat er gebeurd was in Jeruzalem, waren sommigen nog steeds verdoofd. De volgelingen van Jezus hadden met hem meegeleefd en gereisd, vol hoop op beter tijden. Ze hadden Jezus net nog juichend binnengehaald in de stad, om in hun midden het pesachfeest, het feest van de bevrijding uit de ballingschap in Egypte, te vieren. Misschien wel erop azend dat ze, onder zijn leiding, opnieuw een bevrijding konden beleven: het afwerpen van het juk van onderdrukking door, ditmaal, de Romeinen. Maar deze droom was uiteengespat, hun leider Jezus was daar vernederd, op een manier zoals je dat nooit zou kunnen verzinnen: verraden door één uit eigen kring, uitgejouwd door zijn volksgenoten, uitgeruild tegen een moordenaar en gestorven aan een kruis.

Zo donker als de stemming nu is onder de schare volgelingen, zo donker begint deze morgen, de morgen van de eerste dag van de week. Heel subtiel bouwt de schrijver aan zijn tekst, die wel is vergeleken met een tell met dubbel II, een grafheuvel in lagen. Die moet voorzichtig worden afgegraven, ieder laagje bevat iets, een aanwijzing. Zoals de schrijver hier, anders dan voorgangers, de dingen die gaan over god en mens niet laat gebeuren op de sabbat, de slotdag van de joodse week. Maar aan het begin van de week: opgelet, zegt hij daarmee, we maken een frisse start.

En de eerste die opstaat is Maria. De ontmoeting die zij eerder in haar leven, in Magdala, met Jezus had gehad, betekende voor haar toen een wending. We weten niets van haar leven, alleen dat ooit allerlei machten in haar, bezit van haar hadden genomen en haar belemmerden om te zijn wie ze was. Jezus wist dat te doorzien en wist die drukke menigte in haar hoofd, die wirwar van stemmen, te kalmeren. Hoe zou 't nu zijn met die menigte in haar hoofd, na dit grote verlies, nu zij haar geliefde tegenover zich moet missen?

Menigte, gemeente, dit beeld komt van de dichteres Anna Enquist. Zo beschrijft zij de gestalten in haar, die haar persoon lijken te hebben overgenomen, na het dodelijke ongeluk dat haar dochter trof. Anna vertelt dat zij van moeder tot menigte werd, met een waaijer van vrouwen in zich.

Jezus wist de menigte in het hoofd van Maria, bij hun eerste ontmoeting, tot rust te brengen; hij riep haar toen bij haar naam en zag haar. Misschien ging Maria vandaag wel op weg naar het graf om zo dicht als mogelijk bij Jezus te zijn, bij wat er nog aan te raken was van hem.

Dan ziet zij ondanks het donker het open graf. De vaart in het verhaal roept de paniek op die Maria dan overvalt. De verleden tijd in de tekst wordt onderbroken door een paar woorden in de tegenwoordige tijd! De paniek komt daarmee dichtbij ons. Maria waarschuwt Simon Petrus en de geliefde leerling, van wie we vermoeden dat deze de inspiratiebron was van de kleine gemeenschap in Efese. 'Ze hebben de Heer uit het graf weggehaald en we weten niet waar Ze hem nu hebben neergelegd!' Maria is radeloos en begint beschuldigingen te uiten. De leerlingen zetten het op hun beurt op een rennen naar het graf. Ze gluren in het graf, lopen naar binnen en er weer uit. Paniek en chaos, maar één ding wordt in ieder geval aan de geliefde leerling duidelijk: het graf is niet de plek waar Jezus gevonden zal worden. Hij is niet meer in doeken gewikkeld. En van de geliefde leerling horen we dat hij zag en geloofde.

Wat zag hij of wat zag hij niet? Wat begint hij daar te geloven? Hij lijkt sneller van begrip dan de anderen, komt het dichtst bij de betekenis van Jezus, zo wil de schrijver het graag aan ons presenteren. Alsof die Johannes-gemeente daar in Efese te horen krijgt: joh, je zit goed bij ons, in de lijn van deze leerling zitten we dicht op de ware boodschap. Bijvoorbeeld dat niemand Jezus aan banden kan leggen, de religieuze wetten niet, de dood niet. Dat zijn liefde overwint.

Maar de bewuste leerling, van wie we lezen dat hij zag en geloofde, zegt niets, laat het woord aan Maria, de eerste getuige, de kroongetuige. Zij huilt bij het graf, vindt niet wat zij er had willen vinden, daar in die tuin, waar Maria zocht naar haar geliefde. Voor de joodse luisteraar klinkt in dit beeld door wat zij zo goed kennen uit een oud gedicht, het Hooglied. Een boek over de liefde tussen twee mensen, een bruid op zoek naar haar bruidegom. 'Ik riep naar hem, maar er kwam geen antwoord. Ik bezweer u, dochters van Israël, als u mijn lief vindt, zeg hem dat ik ziek ben van liefde!' Zonder haar andere helft, zonder haar medio naranja, de andere helft van haar sinaasappel, zo zeggen ze dat in het Spaans, is zij niet compleet.

'Ze hebben mijn Heer weggehaald!' En dan keert Maria zich om, ditmaal met haar rug naar het graf gewend, de andere kant op en ziet een gestalte. Een denkt dat dit de tuinman is. Na op het Hooglied gezinspeeld te hebben, roept de schrijver nog een klassieker op: over die eerste tuin, de hof van Eden, het paradijs, waar de mens aan alles een naam gaf, en hij met zijn wederhelft leefde in harmonie. Een beeld van evenwicht op aarde, balans in het bestaan. Op deze plaats in het verhaal een tegenover van de dood. Het graf uit en de tuin in. Het verhaal van mensen die elkaar vinden, in overeenstemming leven, niet voorbijrennen en over elkaar heen kijken. Elkaar bij de naam noemen en tevoorschijn roepen.

Voor de tweede maal in haar leven hoort Maria haar naam zeggen door deze stem, van de mens die haar ten leven riep. 'Maria!' 'Lieve meester', is haar antwoord. Niemand had hem weggenomen, ze zocht op de verkeerde plek. En nu ze hem weer heeft, wil ze hem vasthouden. Maar er zijn er meer die willen delen in zijn liefde. Maria moet door, bewarende deze ontmoeting, deze stem in haar hart. Voor even ziet zij van aangezicht tot aangezicht. Bovendien: het is de eerste dag van de week, we staan aan het begin, het is een werkdag, niet passief, maar actief, er is werk aan de winkel. Maria moet het de anderen gaan vertellen: 'Ik heb de Heer gezien.' En ze zet het op een lopen, nu zonder paniek, maar gedreven en vol verwondering.

Gemeente, we lezen uit Exodus, over de dreiging die het volk van Israel ervaart, te voet op de vlucht voor de strijdwagens en paarden van het leger van de farao. In paniek uiten zij nu hun grote spijt over hun vertrek, ook al waren ze dan hun leven lang slaaf. Ze geven Mozes de schuld en de God die ze van alles had beloofd. Liever dat oude overleven, desnoods onder opgelegde wetten, zonder eigen keuzes; dan gaan langs een weg die er nog niet is, die ze zelf moeten vinden. Mozes probeert hen te kalmeren, moedigt aan tot vertrouwen en geduld. Houd voet bij stuk! En dan blijkt dat te voet gaan door rul zand en modder, net geen water maar ook geen land, juist hun redding zijn! Het rijden met wagens en paarden wordt de Egyptenaren, wegzakkend in de zachte ondergrond, fataal. Dit volk dat model staat voor heel de aarde, zoekt nog naar balans, maar is bezig te leren lopen, op eigen benen te staan, zal hun weg gaan vinden.

Tot slot nog dit. Joy van het Kloosterkerkkoor, zal straks voor ons een lied in het Spaans zingen, geschreven in 1967 door Violeta Parra. Een Chileense uit een arm gezin, begaan met haar volksgenoten in de verste uithoeken van het lange land, begaan met hen die nooit in beeld kwamen en geen naam mochten hebben. Ze besloot zes jaar lang naar hun stemmen te luisteren, naar de liederen van de mensen in dorpen en gehuchten. En die te verzamelen om hen te erkennen, een gezicht te geven. Dat werd een dik boek, erfgoed van een zo divers volk, een kans om te verbinden met elkaar. In het lied dat wij gaan horen klinkt niet letterlijk de naam van God of van Jezus. Maar stel dat Pasen ook is: tegen het donker inzingen, dan valt ook dit lied vandaag misschien voor u op z'n plek. Het is een danklied voor het leven, geschreven op de dag dat Violeta ook besloot te willen sterven. Dankjewel leven, zegt ze op haar laatste dag, voor wat je me hebt gegeven. Of, zo kun je het ook vertalen: dankjewel leven, voor alles wat je me hebt aangedaan. Meerstemmigheid die zij in zich droeg, deze mens. Amen.

Bronnen:

J. Nieuwenhuis, Het laatste evangelie

J. Sacks, Exodus, boek van de bevrijding

Anna Enquist, Tussentijd

Youtube: de liederen van Violeta Parra

Voorbeden.

Grote God

Wij danken u voor dit leven

Dat ons zoveel heeft gegeven.

Dat zoveel met ons doet

Ons uitdaagt de mens te worden die wij ten diepste zijn, medemens,

Zo afhankelijk van en verbonden met anderen en met de wereld om ons heen.

Wij bidden u voor allen die er elke dag van de week

Tegenop zien om op te staan.

Die liever leven met de gordijnen dicht,

En het licht buiten houden,

Omdat ze iets missen.

Wij vragen uw steun voor allen die zich geroepen voelen

tot een taak, voor werk, zich willen inzetten om deze wereld

Te maken tot een betere plek.

Wij bidden u dat wij gehoor geven aan goede machten,

In ons, in onze samenleving.

Dat wij opstaan tegen onrecht,

Onze wegen en die van onze dierbaren met zorg kiezen,

Afgestemd op u, tot zegen voor elkaar.

Heer, wees gij met ons

Nu wij met brood en wijn gedenken dat Gij deze wereld nieuw leven inblaast

In de hand houdt

Ons aanmoedigt ons te blijven ontwikkelen.

Wees gij met allen die over ons zijn aangesteld.

Wees met

En met ieder van ons.

In stilte...

Dat vragen wij om Jezus' wil,

...